

معارف

حدیث: کلمات امام حسین (ع)

اصلاح امت، نه قدرت طلبی

از مشهورترین سخنان امام حسین (ع)، جملاتی است که ایشان درباره فلسفه قیام خود در برابر یزید بن معاویه فرموده‌اند و در آن شرح داده‌اند که قیامشان را نه برای قدرت و دنیا که برای اصلاح و نجات دین انجام داده‌اند. این سخنان به درستی فلسفه قیام عاشورا را تبیین می‌کند. قیامی که ایشان در برابر ستم و خطری که دین جانشان را تهدید می‌کرد انجام دادند و به این ترتیب عاشورا در تاریخ بشر جاودان شد.

امام حسین (ع) می‌فرماید: اللهم إنيك تعلم ما كان منا تافسسا في سلطان ولا التماسا من فضول الحطام و لكن لنرد المعالم من دينك ونظهر الاصلاح في بلادك و يأمن المظلومون من عبادك ويعلم بفرانضك و سننك و احكامك. (تحف العقول، ص ۲۴۳)

بار خدایا! تو می‌دانی که آنچه از ما اظهار شده برای رقابت در قدرت و دستیابی به کالای دنیا نیست، بلکه هدف ما این است که نشانه‌های دینت را به جای خود برگردانیم و بلاد را اصلاح نمایم تا ستم‌دیدگان از بندگانت امنیت یابند و به واجبات و سنت‌ها و دستورهای دینت عمل شود.

روضه: روزشمار عاشورا

ورود به محل محنت و عنا

در روز دوم محرم سال ۶۱ هجری قمری کاروان امام حسین (ع) به کربلا وارد شد. پس از دیدار با سپاه حر، امام و یارانشان حرکت کردند و به دشتی بی آب و علف رسیدند. اسب امام ایستاد، امام فرمود: نام این زمین چیست؟ زهیر گفت: نام‌های مختلف دارد، یکی از

نام‌هایش عفر و نام دیگرش کربلا است. امام فرمود: اینجا قافله را نگه دارید و خیمه‌ها را به پا دارید، این جا نامی است آشنا، وقتی با پدرم به سوی صفین می‌رفتم اینجا استراحت کرد و از خواب بیدار شد و گفت در خواب دیدم این دشت پر از خون است و حسین در آن خون غوطه‌ور است. شیخ عباس قمی از کتاب «ملهوف» نقل کرده در روز دوم سال ۶۱ حضرت امام حسین علیه‌السلام به زمین کربلا ورود فرمود و چون به آن زمین رسید، پرسید که این زمین چه نام دارد؟ گفتند: کربلا می‌نامندش. چون نام کربلا شنید گفت: «اللهم إني أعوذ بك من الكرب و البلاء» پس فرمود: این موضع کرب و بلا و محل محنت و عنا است، فرود آید که این جا منزل و محل خیم ما است. این زمین جای ریختن خون ما است و در این مکان قبرهای ما واقع خواهد شد. (شیخ عباس قمی، وقایع الایام، ص ۲۲۲)

هیئت: انجمن های مذهبی

عزاداری به شیوه قدما

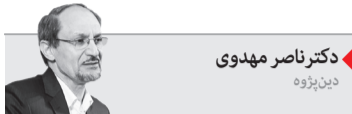

با شروع ماه محرم مساجد، حسینیه‌ها و تکایای سراسر کشور میزبان عزاداران حسینی شده‌اند، اما عزاداری در حسینیه سادات اخوی حال و هوای دیگری دارد. در این حسینیه که قدیمی‌ترین حسینیه تهران است، شکل عزاداری سنتی و مانند ۲۰۰ سال پیش است، گویی که در

دل تاریخ سفر می‌کنید و همراه با گذشتگان در سوگ سالار شهیدان می‌نشینید. این حسینیه را حاج سید ابراهیم تقوی در محله اولداجان و در زمان فتحعلی شاه قاجار بنا کرده است. بعد از ایجاد اولین تکیه‌ی عزاداری برای مردان بازارچه تهران در «گذر رضا قلی خان»، با اعتراض بانوان برای نداشتن مکانی برای عزاداری مواجه می‌شود، «سادات اخوی» خانه خود را وقف مجالس عزاداری بانوان می‌کند و از آن سال رسم می‌شود هر سه ساله و در دهه اول محرم بانوان از ساعت‌های اولیه صبح در عزای حسین زیر خیمه‌ی خانه‌ی چهارایوانی و چهارصفه «سادات اخوی» عزاداری کنند. هر چند بعدها با گذشت زمان قسمتی نیز برای مراسم عزاداری آقایان به این مکان اضافه می‌شود. این تکیه را از آخرین بازمانده‌های تاریخ می‌دانند که هنوز به شیوه‌ی قاجاری بدون طبل و سنج به عزاداری می‌نشینند و با استکان‌های کمریاریک از عزاداران حسینی پذیرایی می‌کنند.

مصائب و رنج‌های امام حسین

همدلی دردمندان

دکتر ناصر مهدوی

دین‌پژوه

اخلاقی نیز باید معیار و میزانی در میان باشد و الا همه مدعی اخلاق و فضیلت هستند. در پی طولانی شدن بحث نیستیم ولی به نظر می‌رسد یک طریق شناخت والایی نفس و اصالت شخصیت کسی، شناخت نوع و دغدغه‌ها و غم و شادی‌های افراد است و از وراه چنین نگاهی می‌توان عیار شخصیت و اندازه رشد روحی افراد را شناسایی کرد. رنج و مرارت چیزی نیست که فقط گریبان گروه‌ویژه‌ای از انسان‌ها را بگیرد و گروه دیگر را رها کند. زندگی این جهانی گونه‌ای سامان یافته که به درون هر انسانی بنگری، خواهی یافت که از رنجی و دردی نالان است و گمشده‌ای را می‌جوید و در پی التیام زخم‌های پنهان خویش است. اگر رنج همگانی و فراگیر است، پس چه چیزی است که آدمیان را متفاوت و از یکدیگر متمایز می‌کند؟ پاسخ اجمالا در نوع رنج و سنخ دردی و دغدغه‌ای است که در دل‌ها جاری می‌شوند. هم فرزندان رنج می‌برند و هم بی‌مایگان ولی تفاوت در این است که رنج فرزندان

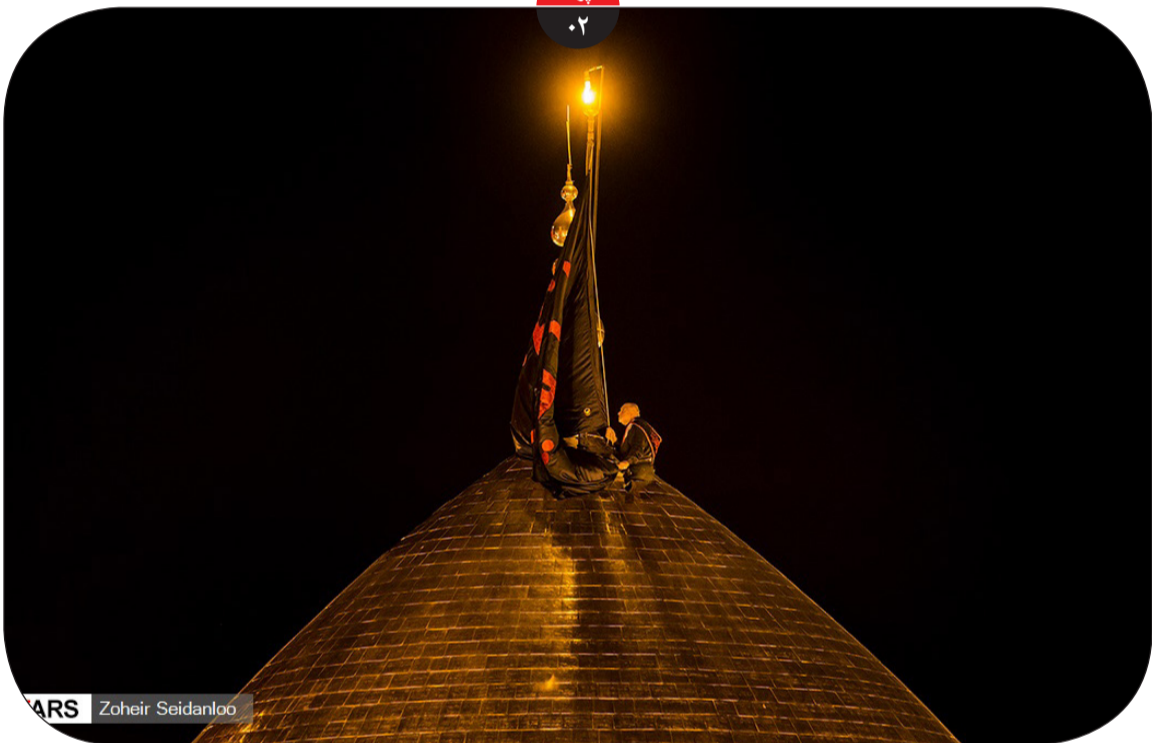
شماره ۰۲

به اندازه سطح بلند روح آنها و شخصیت گرانبهای تربیت‌یافته آنها و رنج بی‌مایگان نیز به اندازه روح ناپخته و جان نابالغ آنهاست. در یک کلام برای نفوذ در اندرون کسی می‌توان پرسید او از چه رنج می‌کشد و گمشده او چیست؟ آنگاه اندکی روشن خواهد شد که عیار و قیمت آن کس تا چه میزان است.

برخی رنج‌ها کودکانه هستند غم دنیای دنی چند خوری باده بخور حیف باشد دل دانا که موش باشد و برخی رنج‌ها گرانبها و پرابهت است چه مایه رنج کشیدم زیار تا این کار بر آب دیده و خون جگر گرفت قرار اکنون پرسش این است که آیا امام حسین رنج می‌کشیده؟ و اگر پاسخ مثبت است باز باید پرسید او از چه رنج می‌کشیده و در پی چه بوده؟ به نظر می‌رسد یک راه مهم همدلی با حسین ابن علی (ع) همین شناخت رنج‌ها و دغدغه‌های اوست که به آن می‌پردازیم.

پرده

۰۲

Zoheir Seidanloo

همزمان با فرارسیدن ماه محرم الحرام، آیین تعویض پرچم گنبد حرم امام حسین (ع) در شب اول ماه محرم و با حضور هزاران زائر در بین‌الحرین و با سر دادن شعار «لبيك يا حسين» برگزار شد. هر ساله در این شب، پرچم سرخ گنبد و بارگاه حرم امام حسین با پرچمی به رنگ سپاه تعویض می‌شود تا بیابگر آغاز ایام عزاداری امام سوم شیعیان در سال ۶۱ هجری قمری باشد. عکس: زهیر صیدانلو، خبرگزاری فارس

چرا حسین (ع) مصباح الهدی است؟

حدیث پیشوا

آن بیست و پنج سالی که امیرمومنان (ع) در خانه نشسته بودند، همانقدر امام بودند که در آن پنج سالی که در رأس حکومت قرار داشتند. امامت، منصبی الهی است و مردم موظفند از این پیشوای الهی تبعیت نمایند، چه دستور قیام دهد و چه دستور عدم قیام و صلح. این معنا را خود امام حسن (ع) برای ابی سعید عقیصا تشریح فرمودند. «ابی سعید گفت: محضر مبارک حسن بن علی بن ابی طالب عرض کردم: ای فرزند رسول خدا برای چه بسا معاویه مدانه و صلح نمودید و حال آنکه می‌دانستید حق مال شما است نه مال او و نیز می‌دانستید که معاویه گمراه و ستمگر است؟ حضرت فرمودند: آیا بعد از پدرم من حجت خدا بر مردم و امام ایشان نیستم؟ عرض کردم: بله؛ فرمود: آیا مگر من آن کسی نیستم که رسول خدا (ص) درباره من و برادرم فرمودند: حسن و حسین دو امام بوده چه قیام کرده و چه بنشینند؟ عرض کردم: آری همین طور است. فرمود: پس من امام بوده چه قیام کنم و چه بنشینم، ای ابی سعید به همان علتی که پیامبر خدا با بنی ضمره و بنی اشجع و با اهل مکه هنگام برگشت از حدیبیه صلح فرمودند من نیز با معاویه صلح نمودم، آنها که رسول خدا (ص) با ایشان صلح فرمود، به نص کتاب کافر بودند و معاویه و اصحابش به مقتضای تأویل قرآن کافر هستند، ای ابی سعید وقتی من امام از جانب خدا بودم نباید رأی مرا تخطئه کنی و عملی را که انجام دادم چه مهاده و صلح بوده و چه محاربه و جنگ باشد، باید ببگیری اگر چه حکمت کردار من بر تو مخفی و مشتبه باشد، مگر نمی‌بینی

عبدالحسین فخاری

دین‌پژوه

بعد از حدیث آسمانی لوح، نینگاهی داشته باشیم به حدیث مشهور دیگری که نشان از مصباح‌الهدی بودن امام حسین (ع) دارد. حدیثی از پیامبر خدا (ص) که گویی پیش‌بینی کاملی از آنچه در آینده بر دو فرزندش حسن و حسین علیهما‌السلام و جامعه اسلامی خواهد رفت، داشته و رهنمود خویش را بیان نموده‌اند. حدیث معروف و معتبر در وصف سیره دو نواده گرانقدرشان که فرمودند: «الحسن والحسین امامان، قاما او قعدا» یعنی حسن و حسین دو پیشوا و امام هستند؛ چه قیام کنند، و چه قیام نکنند و بنشینند. تعبیر قیام و قعود، در این حدیث شریف دقیقاً انطباق دارد بر قیام امام حسین (ع) و صلح امام حسن (ع) که در دو برهه تاریخی اتفاق افتاد و رهنمود پیامبر خدا، ناظر بر همین دو رویداد است و تاکید ایشان بر درستی هر دو حرکت و تأیید پیشوایی و امامت آن دو در دو کارکرد اجتماعی متفاوت است. گاهی دستور قیام می‌دهد و گاهی دستور عدم قیام؛ گاهی حمله را تجویز می‌کند و گاهی عقب‌نشینی و سکوت را؛ و هر دو کارکرد از لوازم پیشوایی اوست؛ تا چه رسد به پیشوایی که از سوی خدا تعیین شده و عملکردش بر اساس دستور الهی است. این معنا از امامت در فرهنگ شیعی کاملاً شناخته شده است. در

کتابخانه: کتاب شناسی عاشورا

فتح خون

بی‌شک یکی از متفاوت‌ترین کتاب‌ها در مورد حماسه عاشورا را مرتضی آوینی به رشته تحریر درآورده است. «فتح خون» در واقع مجموعه‌نوشت‌های ناتمام آوینی در ارتباط با وقایع عاشورا است که بعد از شهادت او منتشر شد و تنها دو

بخش از میان ده فصل کتاب پیشتر و در زمان حیات آوینی منتشر شده بود. مهمترین ویژگی این کتاب که آن را تبدیل به اثری منحصر به فرد کرده است، شیوه خاص روایت داستان است که نویسنده کوشیده تا علاوه بر بیان حقیقت ماجرای کربلا و پرده برداشتن از راز بزرگ این حماسه عظیم، شیفتگی و ارادت خود را در قالب جملاتی خواندنی و ادبی بیان کند. کتاب از دو بخش کلی تشکیل شده است که به شکلی زیبا در هم تنیده شده‌اند. قسمت اول کتاب شرح وقایع و ماجراهای پیش‌آمده از رجب سال ۶۰ تا محرم سال ۶۱ هجری و شهادت امام حسین (ع) و یاران باوفای ایشان است و قسمت دوم اثر که از زبان «راوی» روایت می‌شود، تحلیل و رازگشایی همان وقایع و ماجراهاست. این کتاب توسط انتشارات واحه منتشر و روانه بازار شده است.

نوحه: ادبیات عاشورا

عزای تو حماسه است

حسین منزوی شاعر غزل و عشق به توصیف امام حسین (ع) می‌پردازد. ای خون اصلیت به شتک‌ها ز غدیران افشاند شرف‌ها به بلندای دلیران جاری شده از کرب و بلا آمده آنگاه آمیخته با خون سیاوش در ایران تو اختر سرخی که به انگیزه تکثیر ترکید بر آینه خورشید ضمیران ای جوهر سرداری سرهای بریده وی اصل نمرنگی نسل نمریان خرگاه تو می‌سوخت در اندیشه تاریخ هر بار که آتش زده شد پیشه شیران آن شب چه شبی بود که دیدند کواکب نظم تو پراکنده و اردوی تو ویران و آن روز که با بیرقی از یک تن بی‌سر تا شام شدی قافله‌سالار اسیران تا باغ شقایق بشوند و بشکوفند باید که ز خون تو بنوشند کویران تا اندکی از حق سخن را بگزارند باید که ز خونت بنگارند دبیران حد تو رثا نیست، عزای تو حماسه است ای کاسته‌شان تو از این معر که گیران.

حکمت: اندیشه عاشورا

امام امت

سیدالشهدا حسین بن علی (ع) امامی است که قیام و نهضت و شهادت او را غالباً و به‌ویژه در نیم قرن اخیر به طور طبیعی به منظور سرنگون کردن یزید و تأسیس حکومت حق و هدایت و عدالت اسلامی در جامعه‌ی آن روز مسلمانان برای الگو شدن آیندگان می‌دانند. درحالی که اولین حرف و حرکت امام حسین (ع) و اقدامی که رأساً و شخصاً انجام داد، امتناع از بیعت با ولیعهدی یزید نامزد شده از طرف پدرش معاویه بود. یعنی تغییر و تأسیس حکومت استبدادی در امت و سنت نبوی، یا به قول مسودودی، ملوکیت به جای خلافت. خروج و حرکت سیدالشهدا از مدینه و مکه به کربلا و به قصد کوفه، بنا به اصرار شفاهی و کتبی انبوه سران و مردم کوفه، برای نجات آنها از ظلم و فساد اموی بود و عهددار شدن زمامداری و اداری امور آنسان دعوتی بود صدرصد مردمی و دموکراتیک... جنگ و شهادت با قیام و نهضت امام حسین و اصحاب او علاوه بر آنکه یک عمل دفاعی صدرصد در حفظ و حیثیت اسلام و جان و ناموس شان بود، نشانی از این حقیقت می‌داد که خلافت و حکومت از دیدگاه امام و اسلام نه از آن یزید و خلفاست، نه از آن خودشان و نه از آن خدا، بلکه از آن امت به انتخاب خودشان است. (مهدی بازرگان، آخرت و خداهدف بعثت انبیا، بخش اول)